

Σωρανός ο Εφέσιος

Περίληψη :

Ένας από τους μεγαλύτερους ιατρούς της Αρχαιότητας. Διακρίθηκε όχι μόνο στη θεωρητική αλλά και στην εφαρμοσμένη ιατρική. Υπήρξε κορυφαίος γυναικολόγος, ενώ ασχολήθηκε συστηματικά και με τα ψυχικά νοσήματα. Άφησε μεγάλο συγγραφικό έργο.

Τόπος και Χρόνος Γέννησης

Τέλος 1ου αι. μ.Χ. (πιθανόν το 98), Έφεσος

Τόπος και Χρόνος Θανάτου

2ος αι. μ.Χ. (πιθανόν το 138)

Κύρια Ιδιότητα

Ιατρός

1. Βιογραφία

Ο Σωρανός γεννήθηκε στα τέλη του 1ου αι. μ.Χ. (μάλλον το 98) στην [Έφεσο](#), μια πόλη με μακρά παράδοση στην ιατρική, αλλά και έντονο ενδιαφέρον για τις εξελίξεις της επιστήμης. Οι γονείς του ονομάζονταν Μένανδρος και Φοίβη.¹ Σπούδασε [ιατρική](#) στην Αλεξάνδρεια, το πιο φημισμένο κέντρο ιατρικών σπουδών της εποχής. Ανήκε στη σχολή των Μεθοδικών, ακολουθώντας τη μέθοδο του [Ασκληπιάδη του Βιθύνιου](#) και του μαθητή του Θεμίσωνος του Λαοδικέως. Άσκησε την τέχνη του με μεγάλη επιτυχία και αναγνώριση στη Ρώμη, στα χρόνια των αυτοκρατόρων [Τραϊανού](#) και [Αδριανού](#). Δεν είναι γνωστές άλλες λεπτομέρειες από τη ζωή και τη δράση του. Παραδίδεται μόνο ότι βρέθηκε στην Ακουιτανία, για να θεραπεύσει κάποιες δερματικές νόσους που βρίσκονταν σε μεγάλη έξαρση εκείνη την εποχή.² Πέθανε πιθανότατα το 138.

2. Ιατρικές απόψεις και εφαρμοσμένη ιατρική

Ο Σωρανός θεωρούνταν ήδη από την Αρχαιότητα ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της σχολής των Μεθοδικών, η οποία πρωτοεμφανίστηκε γύρω στα μέσα του 1ου αι. π.Χ. Ωστόσο, έγινε η σημαντικότερη μεταξύ των άλλων –Εμπειρικής και Δογματικής– στη Ρώμη, στα χρόνια της μεγάλης ακμής της αυτοκρατορίας. Οι ιατροί που την ακολουθούσαν πίστευαν ότι το ανθρώπινο σώμα αποτελούνταν από άτομα και πόρους, ιδέα που προφανώς προήλθε από τους φιλοσόφους Δημόκριτο και Επίκουρο. Όλες οι ασθένειες ήταν το αποτέλεσμα μεταβολής της ισορροπημένης σχέσης των ατόμων και των πόρων. Οι κύριες μορφές με τις οποίες εμφανίζονταν ονομάζονταν «κοινότητες» και ήταν δυνατό να έχουν τις εξής μορφές: «στέγνωση», «ρύση», «μεμειγμένο». Το ανθρώπινο σώμα λαμβανόταν ως σύνολο. Συνεπώς, οι παθολογοανατομικές, ανατομικές και φυσιολογικές γνώσεις θεωρούνταν περιττές, όπως επίσης και οι κανόνες υγιεινής και η πρόγνωση. Η ίαση ήταν δυνατή με ελάχιστα φάρμακα. Επιπλέον, η σχολή αναγνώρισε το διαχωρισμό μεταξύ χρόνιων και οξέων παθήσεων.

Ο Σωρανός δεν περιορίστηκε στην ιδεολογία της σχολής των Μεθοδικών. Πνεύμα ανήσυχο, με ευρεία παιδεία και εκπαίδευση, διαφοροποιήθηκε τόσο στη θεωρία που διατύπωσε όσο και στις θεραπείες που πρότεινε. Το έργο του παράλληλα αντανάκλα τις έντονες διαφωνίες και συζητήσεις σχετικά με τις ιατρικές μεθόδους της Ρωμαϊκής εποχής. Οι κάθε είδους θεραπευτές κάλυπταν ευρύ φάσμα κοινωνικών θέσεων και μορφωτικού επιπέδου. Οι προσφερόμενες θεραπείες ποίκιλλαν, από τη χειρουργική και τα φάρμακα έως τη θαυματουργία και την ιατρομαντεία.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, ο Σωρανός προβάλλει ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα επιστήμονα, με διεισδυτικό και ανήσυχο πνεύμα. Απέκτησε τη φήμη, τόσο στον αρχαίο κόσμο όσο και μεταγενέστερα, του κορυφαίου γυναικολόγου, μαιευτήρα και παιδιάτρου.

Σωρανός ο Εφέσιος

Σε αντίθεση με τους άλλους Μεθοδικούς, ο Σωρανός τροποποίησε πολλές από τις απόψεις της σχολής, ώστε να προσαρμοστεί στο πνεύμα της εποχής. Υποστήριξε διαφορετικές απόψεις για τις «κοινότητες», όπως τις εκφράζει στο σύγγραμμά του *Περί κοινότητων*. Πίστευε στην πλήρη επιστημονική κατάρτιση του ιατρού, δικαιολογώντας με τον τρόπο αυτό τη γνώση φυσιολογίας και αιτιολογίας των ασθενειών. Έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για την ανατομία και την ανατομή, κλάδους τους οποίους περιφρονούσαν οι Μεθοδικοί, προφανώς επηρεασμένος και από τις σπουδές του στην Αλεξάνδρεια. Παραδεχόταν, κυρίως, την προσφορά τους στον καθορισμό κατάλληλης θεραπείας. Γνώριζε τότε και πώς να διαφοροποιεί την ιδανική θεραπεία του προς όφελος της αποτελεσματικότητας. Διαχώριζε τις ασθένειες σε χρόνιες και οξείες, εφαρμόζοντας την κυκλική θεραπεία για τις χρόνιες. Εντύπωση προκαλεί η μηχανιστική προσέγγιση ορισμένων περιπτώσεων, στις οποίες πρότεινε την παθητική γυμναστική.

Ασχολήθηκε διεξοδικά με την υγιεινή, τη χειρουργική και τη φαρμακολογία. Τα φάρμακα που επέλεγε ήταν απλά, εύκολα παρασκευάσιμα και αποτελεσματικά, ενώ απέρριπτε και σχολιάζε αρνητικά αυτά που δε σέβονταν τον ασθενή και την κατάστασή του.

Πρωταρχική σημασία για το Σωρανό είχε η καλή ψυχολογική και σωματική υγεία των πελατών του. Η ευαισθησία του στις ανάγκες τους και η μεγάλη του προσαρμοστικότητα κατά περίπτωση είχαν εκτιμηθεί ιδιαίτερα. Οι αρετές του, καθώς και το πνεύμα ανθρωπισμού και συμπόνιας που τον διέπνεαν, αποκαλύπτονται και στις περιγραφές των ψυχικών ασθενειών. Ήταν ένας από τους πρώτους ιατρούς που ασχολήθηκαν με την ταξινόμηση των φρενοπαθειών, προτείνοντας θεραπείες με βάση την ανθρώπινη συμπεριφορά και κατανόηση προς τους ασθενείς. Ως ορθολογιστής κατέκρινε τις προλήψεις και τις ιατρομαντείες. Αναγνωρίζοντας, όμως, τους ψυχολογικούς παράγοντες ως ισχυρότερους ακόμα και από τα φάρμακα, επέτρεπε στους ασθενείς να φορούν φυλακτά, έχοντας επίγνωση της βοήθειας που τους πρόσφερε η πίστη τους σε αυτά.

3. Το συγγραφικό του έργο

Ο Σωρανός, με τη χαρακτηριστική πολυμάθειά του, άφησε ένα πλουσιότατο συγγραφικό έργο, που δεν εξαντλείται σε ιατρικά θέματα, αλλά άπτεται και φιλοσοφικών ζητημάτων.³ Πολύτιμη ήταν η συνεισφορά του στην ιστορία της ιατρικής και την ετυμολογία ιατρικών όρων. Δυστυχώς, ελάχιστα από τα έργα του έχουν διασωθεί ολόκληρα και στην αυθεντική τους μορφή, στα ελληνικά. Περισσότερα γνωρίζουμε από λατινικές μεταφράσεις και μεταγενέστερα συγγράμματα.

Αντίθετα με τους άλλους Μεθοδικούς, μελετούσε τα έργα των ιατρών του παρελθόντος, δε δεχόταν όμως άκριτα τις ιδέες και τις μεθόδους τους, ακόμα και αν επρόκειτο για αυθεντίες, όπως ο Ιπποκράτης, ο Διοκλής ή ο Ασκληπιάδης. Ο Σωρανός δε συμφωνούσε με τη θεωρία της χυμοπαθολογίας των Ιπποκρατικών, αλλά εξέφραζε τις διαφορές του με ακρίβεια και αντικειμενικότητα. Απέφευγε τις συναισθηματικές υπερβολές ή την προσωπική εμπάθεια. Έγραψε μάλιστα τη βιογραφία του Ιπποκράτη, *Ιπποκράτους γένος και βίος κατά Σωρανόν*.

Ο Σωρανός, προκειμένου να διευκολύνει την προσωπική του μελέτη, συγκέντρωσε όλα τα προγενέστερα ιατρικά συγγράμματα, γράφοντας τη σύνθεσή τους, στην οποία πρόσθεσε τα αποτελέσματα των δικών του ερευνών. Με τον τρόπο αυτό συνέδεσε το Μένωνα (*Ιατρικής συναγωγής βιβλίοι*) και τον Αλέξανδρο Φιλαλήθη (*Τα αρέσκοντα τοις ιατροίς*) με το [Γαληνό](#). Είναι ο πρώτος ιατρός που ακολούθησε οργανωμένο σύστημα συγγραφής, αναφέροντας τις πηγές του.

Η γυναικολογία υπήρξε ο κλάδος στον οποίο διακρίθηκε ιδιαίτερα, γράφοντας το μεγαλύτερο και πληρέστερο ιατρικό σύγγραμμα της αρχαιότητας, το *Περί γυναικείων παθών*. Στο μνημειώδες αυτό σύγγραμμα αποκαλύπτεται η αυθεντία του Σωρανού, καθώς και πολλές πλευρές της προσωπικότητάς του αλλά και των ιατρικών του μεθόδων. Ανεκτίμητο από ιατρικής και ιστορικής άποψης, εντυπωσιάζει όχι μόνο με τον όγκο του αλλά κυρίως με τον εύληπτο λόγο και την πρακτικότητά του.

4. Κρίσεις και αποτίμηση

Ο Σωρανός υπήρξε αναμφισβήτητα ο μεγαλύτερος γυναικολόγος της Αρχαιότητας και σημαντικότετος ιατρός. Απόδειξη της σπουδαιότητάς του είναι και το γεγονός ότι ο Γαληνός αναγνωρίζει τη βαρύτητα του έργου του, τον επαινεί για το ενδιαφέρον

Σωρανός ο Εφέσιος

του στη φυσιολογία και τον θαυμάζει, διαφοροποιώντας τον από τους υπόλοιπους Μεθοδικούς, τους οποίους κατέκρινε δριμύτατα.⁴ Υψηλή εκτίμηση έτρεφε για το Σωρανό και ο Τερτουλλιανός, ο οποίος βασίστηκε στο έργο του *Περί ψυχής* για να συγγράψει το *De anima*. Στο ίδιο βιβλίο βασίστηκε επίσης ο Σέξτος Εμπειρικός για το σύγγραμμά του *Κατά των μαθηματικών*. Μελετήθηκε από τους πιο σημαντικούς ιατρούς, ανάμεσά τους ο Γαληνός, ο [Αέτιος](#), ο [Ορειβάσιος](#), ο Παύλος Αιγινίτης, αλλά και από θεολόγους και εκκλησιαστικούς συγγραφείς, όπως ο Αυγουστίνος. Η φήμη του ήταν μεγάλη και περιγράφεται με τους πιο κολακευτικούς χαρακτηρισμούς, όπως *Medicinae auctor nobillissimus*.⁵

Το γυναικολογικό του έργο *Περί γυναικείων παθών* παρέμεινε θεμελιώδες. Στα ελληνικά και σε λατινικές μεταφράσεις επηρέασε την ιατρική πρακτική σε ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Μέσω του έργου του Παύλου Αιγινίτη, ιατρού του 7ου αι. μ.Χ., έγινε γνωστό στους Άραβες ιατρούς. Η λατινική μετάφραση του Muscio παρέμεινε δημοφιλής το Μεσαίωνα και κληροδοτήθηκε στην ιατρική γραμματεία της Ύστερης Αναγέννησης μέσω γερμανικών, γαλλικών, αγγλικών, ολλανδικών και ισπανικών διασκευών. Έως το 16ο αιώνα η προσφορά του στη γυναικολογία, τη μαιευτική και την εμβρυολογία θεωρούνταν αζεπέραστη, χωρίς να έχει σημειωθεί καμία ουσιαστική πρόοδος.

1. Σύμφωνα με τη *Σούδα* υπήρχαν δύο Εφέσιοι ιατροί με το όνομα Σωρανός. Ο πρώτος έζησε μεταξύ του 98 και 138 μ.Χ., οι γονείς του ονομάζονταν Μένανδρος και Φοίβη, σπούδασε στην Αλεξάνδρεια και εξάσκησε την ιατρική στη Ρώμη. Είχε πλούσιο συγγραφικό έργο. Ο δεύτερος ήταν μεταγενέστερος και έγραψε τα βιβλία *Περί γυναικείων παθών* και *Βίοι ιατρών και αιρέσεις και συντάγματα*. Οι μελετητές, όχι χωρίς προβληματισμό, θεωρούν ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο. Για αναλυτική συζήτηση βλ. Smith, W. (επιμ.), *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*³ (London χ.χ.), σελ. 878-879.

2. Marcell. Empir., *De Medicam* 19.321.

3. Για εκδόσεις των έργων βλ. Γεωργακόπουλος, Κ., *Αρχαίοι Έλληνες Ιατροί* (Αθήνα 1998), σελ. 431-432.

4. Γαλ. I. 26 K. Ο Γαληνός, επίσης, αναφέρεται στο έργο του Σωρανού, *Μονόβιβλος Φαρμακευτικός*, Γαλ. XII 493. Για αναλυτική συζήτηση βλ. *Der Neue Pauly* 3, A1, στήλες 1118-1129, βλ. λ. "Soranos aus Ephesos".

5. Cont. Julian. V. 51, x.654.

Βιβλιογραφία :

	Albert L. , <i>Les médecins grecs à Rome</i> , Paris 1894
	Allbut I. , <i>Greek Medicine in Rome</i> , London 1921
	Brock A. , <i>Greek Medicine. Extracts of medical writers from Hippocrates to Galen</i> , London – Toronto 1929
	Diehls H. , <i>Die Handschriften der antiken: Ärzte, II</i> , Berlin 1906
	Jackson R. , <i>Doctors and Diseases in the Roman Empire</i> , London 1998
	Phillips E.D. , <i>Greek medicine</i> , London 1973
	Pohlmeyer H. , <i>Zahnärztliches bei Rufos, Soranos und Aretaeos</i> , Leipzig 1922

Σωρανός ο Εφέσιος

	Sarton G. , <i>Introduction to the History of Science</i> , Malabar Fa 1975
	Scheele L. , <i>De Sorano Ephesio medico etymologico</i> , Strassburg 1884, <i>Dissertationes philologicae argentoratenses</i> 8
	W. Smith (ed.) , <i>Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology I</i> , London 1849
	Temkin O. , <i>Soranus' Gynecology</i> , Baltimore 1956
	Temkin, O. – Temkin, C.L. , <i>Selected Papers of Ludwig Edelstein</i> , Baltimore 1967
	Γεωργακόπουλος Κ. , <i>Αρχαίοι Έλληνες ιατροί</i> , Αθήνα 1998
	Barbour A. , "Soranus on gynecological anatomy", <i>XVII International Congress of Medicine, historical section</i> , London 1914, 269-283
	Drabkin E. , "Soranus and his system of Medicine", <i>Bull. of Hist. Med.</i> , 25, 1951, 503-518
	"Soranus aus Ephesos", <i>RE</i> 3, A1, στήλες 1113-1130
	Nutton V. , "Medicine", <i>CAH XI</i> , 943-965
	Ilberg I. , <i>Sorani Cynaeciorum libri IV. De signis fracturarum. De fasciis. Vita Hippocratis secundum Sorarum</i> , SMG 4, Ilberg, I., Berlin 1927

Δικτυογραφία :

	Soranus http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0104;query=id%3D%2317763;layout=;loc=
	Soranus of Ephesus: Who Was He and What Did He Do? http://www.neonatology.org/classics/mj1980/ch27.html

Βοηθ. Κατάλογοι

Συγγραφικό έργο

Φιλοσοφικά συγγράμματα

1. «Περί ψυχής», βιβλία 4.

Ασχολείται με την έννοια της ψυχής, σχολιάζοντας προγενέστερες απόψεις. Επηρεάστηκε από το σκεπτικό φιλόσοφο Αινησιδήμο.

Φιλολογικά συγγράμματα

2. «Βίοι ιατρών και αίρέσεις και συντάγματα», βιβλία 10.

Ιστορία της ιατρικής με παρουσίαση των ιατρικών σχολών και βιογραφίες αρχαιότερων αλλά και σύγχρονών του ιατρών.

3. «*Ιπποκράτους γένος και βίος κατά Σωρανόν*». Δίνεται και ο τίτλος «*Αί τῶν ιατρῶν διαδοχαί*».

Πιθανόν να ήταν μέρος του έργου *Βίοι ιατρών και αιρέσεις και συντάγματα*. Πρόκειται για αναλυτική βιογραφία του Ιπποκράτη.

Σωρανός ο Εφέσιος

4. «Μονόβιβλον περί όνομασιών (ή έτυμολογιών) του σώματος του ανθρώπου και όνομασία πάντων των μελών και των στοιχείων».

Μονογραφία για την ονοματολογία της φυσιολογίας και της ανατομίας.

Ιατρικά συγγράμματα

5. «Περί γυναικείων παθών», βιβλία 4.

Πρόκειται για το κορυφαίο σύγγραμμά του, το σημαντικότερο μαιευτικό και γυναικολογικό έργο της Αρχαιότητας. Παγκόσμια γνωστό και μελετημένο, είναι επίσης το καλύτερα διατηρημένο αρχαιοελληνικό ιατρικό έργο. Θεωρείται το πληρέστερο έργο γυναικολογίας, με σημαντικότερες παρατηρήσεις και καινοτομίες. Σώζεται σε διάφορες μορφές, στα ελληνικά αλλά και σε λατινική μετάφραση. Αποτελείται από τέσσερα εικονογραφημένα βιβλία:

Βιβλίο Α: «Περί τής μαίας».

Οι απόψεις του Σωρανού για την κατάλληλη μαία, εγχειρίδιο για τη μαία, την εκπαίδευση και τα καθήκοντά της, τη γυναικεία φυσιολογία, τη σύλληψη, την εγκυμοσύνη και τον τοκετό.

Βιβλίο Β: «Απότεξις-Υγιεινή και νόσοι του βρέφους».

Ασχολείται με τον τοκετό, το βρέφος, τη φροντίδα του βρέφους και της λεχώνας.

Βιβλίο Γ: «Εί έστιν ίδια πάθη γυναικῶν».

Παθολογία του γυναικείου αναπαραγωγικού συστήματος.

Βιβλίο Δ: «Περί των ύπαγομένων χειρουργίας και φαρμακίαις παθών».

Οι γυναικολογικές ασθένειες με προτεινόμενες θεραπείες και χειρουργικές επεμβάσεις. Περιλαμβάνει τις πρώτες λεπτομερείς περιγραφές της εμβρυουλκίας και της εμβρυοτομής.

6. «Περί μήτρας και γυναικείου αιδίου».

Περιγραφή της ανατομίας και φυσιολογίας του γυναικείου γεννητικού συστήματος. Πρόκειται για τμήμα του *Περί γυναικείων παθών*.

7. «Περί των δξέων και χρονίων παθών», βιβλία 3.

Έργο σχετικά με τις χρόνιες παθήσεις βασισμένο στις ιδέες των Μεθοδικών ιατρών.

8. «Περί παθών αιτιών» (ή «Αιτιολογούμενα»).

Αναλύονται οι αιτίες των ασθενειών.

9. «Περί σπέρματος και ζωογονίας».

Βιβλίο σχετικά με τη φυσιολογία της αναπαραγωγής.

10. «Περί σφυγμών».

Σωρανός ο Εφέσιος

11. «Περί τῶν παρά φύσιν».

Έργο για τη γέννηση μη φυσιολογικών βρεφών.

12. «Περί θεραπείας».

13. «Φυσικά περί ζωογονίας».

Βιβλίο σχετικά με τη γέννηση των νεογνών των ζώων.

14. «Περί ἐπιδέσμων».

Πλούσια εικονογραφημένο έργο με αναλυτική παρουσίαση περίτεχνων τρόπων επίδεσης διάφορων χειρουργικών επεμβάσεων.

15. «Περί μέτρων καί σταθμῶν».

16. «Περί σημείων καταγμάτων».

Ορθοπαιδικό έργο.

17. «Περί κοινότητων», βιβλία 2.

Αναλύεται η σκέψη της Μεθοδικής σχολής σχετικά με την παθολογία.

18. «Περί πυρετῶν».

Εξειδικευμένο έργο σχετικά με τους πυρετούς.

19. «Υγιεινόν».

Συμβουλές για την ανθρώπινη υγιεινή και τις υγιεινές συνθήκες ζωής.

20. «Περί βοηθημάτων».

21. «Οφθαλμικός».

Οφθαλμολογικό σύγγραμμα με περιγραφές των παθήσεων.

22. «Περί χωνεύσεως».

23. «Περί φαρμακείας», βιβλία 4.

Έργο φαρμακολογίας, όπου ακολουθεί την αρχή της κατανομής των φαρμάκων των Μεθοδικών.

24. «Μονόβιβλος Φαρμακευτικός».

Αναφέρεται από το Γαληνό. Ίσως αποτελούσε τμήμα του *Περί Φαρμακείας*.

25. «Είσαγωγή εις τήν ιατρικήν τέχνην».

Εγκυκλοπαίδεια γενικής ιατρικής μνημειώδους όγκου.

Σωρανός ο Εφέσιος

26. «Φιλίατρος».

Περιέχει οδηγίες παρασκευής διάφορων φαρμάκων.

27. «Χειρουργούμενα».

Παρουσιάζονται περιπτώσεις χειρουργικής. Σχολιάζεται από τον Καίλιο Αουρηλιανό, ενώ μεταφράστηκε στα λατινικά από το Muscio.

28. «Προβλήματα ιατρικής».

Παρουσιάζονται τα προβλήματα των ιατρών και δίνονται συμβουλές για την ηθική αντιμετώπισή τους.